

ZAMONAVIY MUSIQA BILAN XALQ CHOLG'ULARINI UYG'UNLASHTIRISH

Paxtaobod tumani 25-son BMSM

Akademik vokal o'qituvchisi

Tojimirzayeva Marjonabegim Sherzodbek qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalq cholg'ulari orkestrlarining zamonaviy usulda ijro etish imkoniyatlarini shakllantirish yo'llari berib o'tilgan. Simfonik orkestridagi cholg'ular ijrosi bilan xalq cholg'ularining uyg'unlashuvi, bugungi kun talabiga mos asarlarni taqdim qilish uchun ijro imkoniyatlaridan to'g'ri foydalanish yo'llari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Integratsiya, ansambl, simfonik musiqa, aranjirovka, instrumentalizm, ijrochilik faoliyati, tipologiya.

Аннотация: В данной статье даны пути формирования возможностей современного исполнения оркестров народных инструментов. Показана гармония народных инструментов с инструментальным исполнением в симфоническом оркестре, способы правильного использования исполнительских возможностей для представления произведений, соответствующих требованиям сегодняшнего дня.

Ключевые слова: интеграция, ансамбль, симфоническая музыка, аранжировка, инструментализм, исполнительская деятельность, типология.

Annotation: this article gives ways to shape the possibilities of performing folk instrument orchestras in a modern way. The harmonization of folk instruments with the performance of the instruments in the Symphony Orchestra has shown ways to properly benefit from the possibilities of performance in order to present works appropriate to today's demand.

Keywords: integration, ensemble, symphonic music, arrangement, instrumentalism, performance activities, typology.

Yaratilish orqali amalga oshirilgan xalq-orkestr tembr-fonik palitrasi va yevropa simfonik yozuvining integratsiyasi va mahalliy xalq-orkestr ansambllari uchun simfonik musiqa aranjirovkalarini keyingi ijro yetish milliy instrumentalizm sohasida aniq kommunikativ yo'nalishga yega bo'ladi.

Yuqorida aytib o'tilgan bir qator muammolarni to'playdigan bunday analitik tadqiqotning ahamiyati, musiqiy klassiklarning xalq-orkestr aranjirovkalariga bag'ishlangan maxsus asarlarning yo'qligi tufayli sezilarli darajada oshadi.

Simfonik musiqani tartibga solish amaliyotini amalga oshirish zamonaviy o'zbek xalq orkestrining ijrochilik faoliyatidagi roli va ahamiyatini aniqlash uchun mustaqil repertuar maydoni;

Tarixiy shakllanish jarayonida sinovdan o'tgan simfonik musiqa aranjirovkalaridan foydalanishning turli yondashuvlarini ta'kidlash va ushbu yondashuvlarning shartli tipologiyasi va davriyligini taklif qiluvchi ORNI rivojlanishi.;

Afzal ko'rgan ob'ektiv va sub'ektiv omillarni aniqlash yigirmanchi asr davomida o'zbek xalq orkestri guruhlarida mumtoz musiqani (shu jumladan simfonik) moslashtirish amaliyotini o'rnatish va yanada takomillashtirish.;

Akademik xalq-orkestr ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash va simfonik musiqa aranjirovkalarining uning kristallanishidagi ustuvor ahamiyatini tavsiflash;

Maqolada foydalanishga turli xil yondashuvlarni o'rganish tajribasi keltirilgan moslashtirilgan klassikalar (shu jumladan simfonik aranjirovkalar) muayyan tarixiy davrlarning ustuvor ijtimoiy-madaniy va badiiy-yestetik munosabatlariga asoslangan tegishli davriylikni o'rnatish, orkestr asboblarini konstruktiv va texnologik takomillashtirish va boshqalar.;

Orkestrni maqsadli professionallashtirish va akademizatsiya qilish jarayonlarining o'zbek musiqiy ta'limi va xalq cholg'u ijrochiligining tarixiy dinamikasiga ta'siri (XX-asrning ikkinchi yarmi – XXI-asr boshlari) ta'kidlangan va simfonik musiqa aranjirovkalarining xalq orkestri repertuarini to'ldirish va boyitishdagi ijobiy roli aniqlangan.;

Muayyan musiqiy materiallarni tahlil qilish asosida simfonik asarlar aranjirovkalarining tembr va tekstura xususiyatlarining ustun roli aniqlanadi, ularning muallifning badiiy g'oyasining asosiy vakili sifatida konseptual ahamiyati asoslanadi, ularni boshqa tovush muhitiga yekstrapolyasiya qilish jarayoni, asl matnlarni to'g'ri moslashtirishning ba'zi usullari va usullari ta'kidlanadi - zamonaviy xalq-orkestr versiyalarida "birlamchi manbalar" ko'rsatilgan.

Maqolaning nazariy ahamiyati simfonik musiqani tartibga solish amaliyotini har tomonlama yoritish bilan belgilanadi. Bu tarixiy, badiiy, yestetik, ijtimoiy-madaniy va kasbiy-texnologik jihatlarida mazmunli bo'lib, ikki tur orkestrni shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolaning amaliy ahamiyati oliy va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalarining o'quv jarayonida bir qator o'quv fanlarini o'zlashtirishda analitik kuzatuvlar va xulosalardan foydalanish imkoniyati bilan belgilanadi ("sahna san'ati tarixi", "Cholg'ulashtirish", "kasbiy fanlarni o'qitish metodikasi" va boshqalar.).

Taqdim yetilgan tarixiy materiallarning keng to'plami mo'ljallangan keng tarqalgan stereotipik qarashlarni tuzatishga yordam berish professional muhit va funksional maqsad bilan bog'liq va zamonaviy orkestrlar repertuarida klassik va

zamonaviy simfonizmning moslashtirilgan namunalarining badiiy va ijodiy salohiyatini ko'rsatishdan iborat.

Manba usuli xalq orkestr cholg'ulari yevolyusiyasini bevosita yoki bilvosita tavsiflovchi hujjatli materiallarni aniqlash va tanlash uchun ishlatilgan. Tarixiy usulni qo'llash ORNI shakllanishi, uning shakllanishi va rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlar bilan bog'liq ko'plab faktlarni yoritish bilan shartlangan. Qiyosiy usuldan foydalanish, bir tomondan, simfonik va o'zbek xalq orkestrlarining ustuvor funksional xususiyatlarini taqqoslash orqali mantiqiy asoslandi boshqa tomondan, ma'lum bir vokal-simfonik asarning asl nusxasining musiqiy matnlarini izchil o'zaro bog'lash orqali va uning xalq-orkestr aranjirovkasi. yeng muhim musiqiy va lingvistik xususiyatlarni yoritish dissertatsiyada ishtirok yetgan orkestr ballari nazariy va analitik usulni yeng muhim funksiyalarga qaytarishda qo'llashga olib keldi.

Moslashtirilgan simfonik klassikalardan foydalanish amaliyoti va turli tarixiy davrlarda zamonaviy musiqa aniqlanadi ko'p omillarning o'zaro ta'siri bilan: utilitar omillardan tarixiy rivojlanish mantig'i yoki davlat madaniy siyosatining vaziyat vazifalari bilan belgilanadigan global yestetik va badiiy asboblarni konstruktiv takomillashtirish;

Moslashtirilgan simfonikaning "asosiy manbai" bo'lgan musiqiy matnning tembr-fonik va teksturali tashkil yetilishini ko'p o'lchovli tahlil qilish Opus, xalq-orkestr aranjirovkasi jarayonida muallif g'oyasini muvaffaqiyatli amalga oshirishda dominant va hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Mamlakatimizda o'zbek xalq orkestrlari muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatmoqda. Holati ushbu guruhlardan juda xilma-xil: professional (davlat, filarmoniya, viloyat, shahar); ta'lim (maktab, kollej, universitet); havaskor guruhlar ham faoliyat yuritishmoqda. Har bir orkestrning ijro faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari uning kaliti bilan ham bog'liq xususiyatlari mavjud: musiqachilarni tanlash, mavjud asboblarni va guruh rahbari tomonidan ishlab chiqilgan o'ziga xos badiiy maqsadlar sari o'z olidilariga katta maqsadlar qo'yib faoliyat yuritishadi.

O'zbek xalq orkestri guruhlarining repertuar siyosatidagi mavjud vaziyatni ta'kidlab, kelib chiqishiga murojaat qilish kerak. Ma'lumki, o'zbek xalq cholg'ularida orkestr konsert musiqasini ijro yetishning zamonaviy amaliyotining shakllanishi 19-asrning so'nggi choragiga to'g'ri keladi.

20 – asrning ikkinchi yarmi-21- asrning boshlariga oid asl akademik kompozitsiyalarning janr doirasini tavsiflash asrlar va o'rniga murojaat qilib, badiiy ushbu ijod sohasiga murojaat qilgan o'zbek mualliflarining izlanishlari dastlab instrumental miniatyura janrida, shuningdek miniatyura bilan chambarchas bog'liq bo'lgan suite siklida to'plangan. Zamonaviy tadqiqotchi ta'kidlaganidek "... birinchi folklor-orkestr suite sikllari yaratilgandan buyon ushbu janrda ikki yuzdan ortiq shunga o'xshash namunalar paydo bo'ldi.

Siklik simfoniylar asl xalq orkestrlari asarlari orasida juda kam uchraydi, shuningdek ular bilan bog'liq bir qismli she'rlar yoki uverturalar ham kam uchiraydi. Jozibadorlikning yetishmasligi ushbu orkestrning faqat qisman motivatsiyasi bor intensiv ijodiy aloqalarni saqlashga moyil bo'lmagan tegishli (birinchi navbatda filarmoniya) boshqaruvining inersiyasi bilan bizning davrimizning o'zbek bastakorlari bilan ham bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar ro'yxati.

1. Mirziyoev Sh.M. We will build our great future together with our brave and noble people. T.: "Uzbekistan", 2017.
2. Асафьев, 1981 – Асафьев, Б. В. О симфонической и камерной музыке / Б. В. Асафьев. – Л.: Музыка, 1981. – 216 с.
3. Калантарова, 2019 – Калантарова, О. И. Николай Калинин / О. И. Калантарова. – М.: Согласие, 2019. – 368 с
4. Botirova, Xilola Tursunbaevna. "THE PLACE OF MUSIC IN UPBRINGING OF YOUNG PEOPLE." *Science and Education* 1.1 (2020): 512-517.
5. Tursunbaevna, Botirova Xilola. "The place of music in upbringing of young people." *Science and Education* 1.1 (2020): 512-517.
6. Tursunbaevna, Botirova Khilola. "III RENAISSANCE OF UZBEK ART AND CULTURE AND ITS GLORIOUS PATH." *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3.5 (2022): 1973-1977.
7. Tursunbaevna, Botirova Khilola. "PERFORMANCE CULTURE IN INSTRUMENTAL PERFORMANCE." *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development* 3 (2022): 163-167.
8. Tursunbaevna, Botirova Xilola. "COOPERATION OF TEACHER AND STUDENT ON MUSIC WORK." *Erudio Journal of Educational Innovation* 7.1 (2020): 36-47.